

MAGYAR ZOLTÁN

CSÍKI SZENT LÁSZLÓ- HAGYOMÁNYOK

Szent László király kimagasló középkori tiszteletét jelzi, hogy kultusza az akkori magyar ökömenet teljes területéről adatolható. A szentté avatást követő évszázadokban településnevek tucatjai, templomcímek százai kapták róla, eredeztették tőle a nevüket, valamint került Kárpát-medence szerte megfestésre a Szent László-legendárium egyik központi – ám az egyházi legendában nem szereplő – epizódja, a kerlési csata és a lányszabadítás története. A Szent László-legenda falképciklusa már önmagában is jelzi, hogy milyen bonyolult, sokrétegű hagyománykör összpontosult, élt tovább ezekben a 19–21. század folyamán sorra feltárt ikonográfiai emlékekben (vö. László 1993), melyeknek szinte bizonyosan létezett párhuzamos népi (orális) olvasata is: hősénekek, mondák formájában. Az esetenként a szent király egyházi legendájából is merítő, arra is reflektáló népi hagyománykör különösen a szent király ott jártával összefüggő nevezetes helyeken, búcsújáró helyeken, valamint a határvidékeken virágzott fel, e folklóremlékeknek azonban csak töredéke maradt fenn a középkori feljegyzésekben, bár számos koraujkori forrásból vagy éppenséggel 20. századi folklórgyűjtésből közvetett módon, logikai úton e középkori hagyományanyag egy része is rekonstruálható.

A Szent László emlékét elevenen tartó népi hagyományvilág a 19–20. századra főként a szent királlyal kapcsolatos mondákban maradt fenn egyes kistájakon a legutóbbi időkig is meglepő színességben, változatosságban. E néprajzi vonatkozások vizsgálata közben fokozott figyelmet érdemel a Kárpát-medence keleti részének folklórányaga, nem függetleníthetően attól a tényről, hogy Lászlót a 14. századtól már bizonyosan Erdély (és a székelység) védőszentjeként tisztelték. A Szent László-mondakör területi tagolódását számba véve, a keleti magyar nyelvterületen különösen nagy számban tűnnek fel lokális centrumok. Ilyen volt mindennek előtt Bihar: Szent László váradi sírhelye, mely búcsújáró hely híre és vonzása az országhatárokon túlra is kisugárzott (Cauwenberg 1927: 145), a Királyhágón túl az erdélyi Sajó mente (Kerlés és Sajómagyaros központokkal), mely kultikus táj emléke a vidék reformátussá válását és etnikai erodálódását követően a 18–19.

századra merült feledésbe (Magyar 2017),¹ a már Temesvári Pelbárt által is jelzett Torda környéki hagyománykör (Temesvári 1499: 17.1.3.), amely a hitújítást követően is továbbélt vidék-szerte: a szomszédos magyar és román falvakban (Vő 1992a, 1992b), Aranyosszéken (Magyar 2011 I.: 422–428), valamint a közeli Kalotaszegen (Magyar 2004: 135–145), még keletebbre pedig a Székelyföldön és Moldvában (Magyar 1998d), valamint a hagyománykör legújabb rétegeként a zömében csíki székelyekből kiszakadt gyimesi csángók körében (Magyar 1996b, 1998b, 2003: 161–186).

Noha a Szent László-legenda falképciklusa a Székelyföld területén minden más tájegységnél sűrűbben fordul elő, és számuk a feltárásoknak köszönhetően szerencsés módon szinte évről évre nő (jelezve, hogy majd minden ottani középkori templom falán megörökítették), a lovagkirályról szóló mondák, lokális hagyományok az ikonográfiai emlékeknél diaszpórikusabban mutatkoznak. A 19–20. századi folklórgyűjtések és honismereti, helytörténeti kutatások adatai szerint Csíkon kívül mindössze négy olyan székelyföldi településről (kistáji centrumról?) van tudomásunk, ahol a feljegyzések szerint lokalizált módon és népköltészeti formában, a helyi történeti tudat integráns részeként létezett az országvédő szent király emléke. Mielőtt a sokkal gazdagabb csíki Szent László-emlékek bemutatására rátérnénk, érdemes e helyi folklóremlékeket is számba venni. Közülük egy marosszéki és három udvarhelyszéki relikthelyet regisztrált a folklórkutatás.

A Nyárád középső folyása mentén fekvő Nyárádszentlászló Szent László királynak szentelt temploma révén a reformációig a vidék Szent László-tiszteletének egyik központja lehetett. A 16. században zömében unitárius hitre tért településen a szent király népi tisztelete is alábbhagyott, azonban néhány vele kapcsolatos mondatöredék még a 19–20. századot is megérte. Mint Orbán Balázs írja *A Székelyföld leírása* Marosszéket tárgyaló fejezetében, „homályos néphagyomány szerint”, ahol az ódon unitárius templom fekszik, a dombtetőn valaha egy Szent László király által alapított kolostor állt, és a közelben fekvő falu is innen kapta a nevét. Nyárádszentlászló határában, a szomszédos Nyomát falu közelében fakadó *Királykút-patak* neve szintén a középkori Szent László-kultusz helyi öröksége. Az e völgyben található Királykútjának a nevét a szájhagyomány onnan származtatja, hogy László király egy vadászat alkalmával e forrás mellett pihent meg (és ivott a kút vizéből). A *Királykútja* arról is nevezetes, hogy a monda szerint a nyomátiak középkori harangját egy tatárdúlás alkalmával a helybeliek abba süllyesztették bele, ami után többször is ástak a környékbeli kincskeresők (Orbán 1870 IV.: 71). A Nyárádszentlászlón a középkorban birtokos Syger család emlékét ugyancsak mondák sora tartotta fenn e településen, a 19. században már Sűgér király fényes, messze tündöklő váráról mesélve, amelynek földalatti pincéiben rengeteg kincs van elrejtve, és amely vártól Szent László templomáig a völgy felett átívelő függőhíd vezetett. Szent László király emléke manapság már elsősorban a Nyárád forrásvidékén fekvő katolikus falvakban (az ún. Marosszéki Szentföldön) él, továbbá feltételezhető, hogy e vidék középkori templomaiban is ott rejtőzik a legenda falképciklusa a mérszreteg alatt.

A Szent László-legenda leginkább művészi hatású falképciklusa az udvarhelyszéki Székelyderzs unitárius templomában látható (László 1993: 93–100). Az 1419-ben festett freskó néprajzi szempontból is figyelmet érdemlő, ugyanis számos olyan jelenetet/motívumot tartalmaz, amely csak a folklór analógiák ismeretében érthető. Az a történet,

1 Bővebben szól e kistáji hagyománykörről a *Regum Gemma, Ladislai – Szent László király és kultusza* című konferencián (Vác, 2017. november 9–10.) előadott dolgozatunk megjelenés előtt álló, szerkesztett szövegváltozata.

amely Szent László kerlési kalandját megőrkítő falképsorozatban testesül meg, olyan hagyománykomplexum, amely három epikai szintet foglal magába: meghatározza egy mitikus réteg, amely szerint a világosság és a sötétség harca került ábrázolásra, részét képezi továbbá egy archaikus, hősepikai szint, amelyben a legtöbb honfoglalás előtti motívum, kereszténység előtti emlék fennmaradt, és végül mindehhez társul e művészi alkotás legújabb rétege: az országvédő hős története. A székelyderzsi Szent László-legenda művészi erejét a realiztikus ábrázolásmód teszi még hitelesebbé. László Gyula mutatta ki, hogy például a kun tegezének az ábrázolása a 15. századi tárgyi kultúra (fegyverzet) olyan pontos megjelenítése, amelyre csak egy azt jól ismerő mester lehetett képes (László 1993: 98–99). A falképciklus folklórmotívumai közül a Székelyderzsen alkotó festő többet is beemelt a jelenetbe: a mód, hogy a mitikus ellenség csakis egyetlen ponton, a lábánán sebezhető meg, a démonikus voltát jelző füst, illetve tűzfűjás motívuma, és végül a ciklus végi pihenés jelenete, amelyben – akárcsak egyes régi stílusú népballadánkban – a honfoglalás előtti hőselemek szerelmi szimbolikája („fejbenezés”) és az énekvégi hősi álom motívuma jelenik meg. (1. kép)

Székelyderzs azon kevés székelyföldi település közé tartozik, ahol a falképciklus keretében ábrázolt lányszabadítás története bekerült a helyi szájhagyományba is, ugyanis több szövegváltozatát is feljegyezték – igaz, csak a freskók 19. század végi feltárását követően. Azonban hogy a falu népének unitáriussá válásával a Szent Lászlóval kapcsolatos népköltészeti hagyományok is továbbéltek, arra a székelyderzsi *Lászlóhegye/Szent László hegye* határrész neve (Orbán 1868 I.: 181) figyelmeztet, valamint az a mondafoszlány, miszerint e magaslat arról kapta a nevét, hogy amikor Szent László e vidéken járt, onnan érkezett be a községbe.

Az Udvarhelyszék déli részén fekvő Homoródszentlászló népe a falu 16. századi reformátussá válásáig bizonyára nagyobb számban őrzött Szent László királlyal kapcsolatos hagyományokat is, ezek zöme azonban a katolikus hittel együtt a felejtés részévé vált. Orbán Balázs az 1860-as években e településen még rátalált néhány olyan mondatörödre és helyneves emlékre (Orbán 1868 I.: 175), amelyek nagy valószínűséggel a középkori kultusz maradványai. A Homoródszentlászlóhoz közeli Szabárcs nevű hegyen e hagyományok szerint évszázadokkal korábban Szent László királynak egy vára magasodott. Egy másik határrészen, amelynek máig is Cintorom a neve, a helyi hagyomány szerint Szent László által épített templom és kolostor állt, amit a király Szabárcs várából gyakran felkeresett, és amely templom a környékbeli öt falunak (Ábránfalva, Telekfalva, Sándorfalva, Miklósfalva, Ócfalva) is egyházas helyként szolgált. Egy 20. század végi folklórgyűjtés szerint a Homoródszentlászlón honos Kolcsár családban családí szájhagyomány nyomán elevenen élt annak az emléke, hogy ők a szent király ottani kulcsárának a leszármazottai. Ide kapcsolódik, hogy a közeli Bágyon helyi monda szólt arról, hogy az ottani várban László még herceg korában részt vett a híres Sándor család egyik sarjának a lakodalmán. E hagyomány az egyes újabb kutatások szerint hitelesnek tekintett *Csíki Székely Krónikára* vezethető vissza, amelynek szövegébe vélhetőleg a székelyföldi szájhagyományból került. E monda csíki változata a csíkszeredai Mikóvárat építő Mikóval kapcsolatban említi e királyi látogatást: „És úgy szereté őtet [Szent Lászlót], hogy midőn Erdélyt megjárván, a' vatsárki földön tul, Istvánhoz ment volna, az ő Szilvási Erzsébettől született leányát, Katát, Mikó Pálnak eljegyzé és a' lakodalomba maga is ivék örömében a' Nemzet poharából” (Székely 1818: 276–295, Szádeczky 1905: 157–158).²

2 A *Csíki Székely Krónika* újraértelmezéséhez: Sántha 2013.

A székelyföldi Szent László-tisztelet lokális kultuszhelyeinek egyike az Oroszhegy havasi határában fakadó Urusos-kút. (2. kép) E hely Szent Lászlóval kapcsolatos kultikus tradíciói a felcsiki hagyománykörhöz hasonlóan középkori eredetűek; a forrás mellett épült kápolnáról és az oda irányuló 18–19. századi zarándoklatokról már Orbán Balázs is említést tett (Orbán 1868 I.: 104). A *Szent László kútjának* is nevezett forrásnak a környező falvak népe (elsősorban az oroszhegyiek és a székelyvasságiak) még manapság is gyógyító erőt tulajdonít, s e gyógyhatás a hagyomány szerint onnan ered, hogy azt Szent László fakasztotta, illetve ivott belőle/megfürdött benne (Magyar 2011 I.: 199–200). Ez utóbbi hagyomány nagyszámú variánsa e népi tradíció térbeli és időbeli távlataira utal, sőt, a 19. századi híradások (Pesty Frigyes,³ Orbán Balázs) a forrás közelében még a szent király sátrának a helyéről is beszámoltak. A Pesty Frigyesnek 1865-ben megküldött oroszhegyi adatok sorában szerepel helyi mondaként elbeszélve a Szent László pénzéről szóló hagyomány is, amelynek földrajzilag legközelebbi analógiai Aranyosszékről ismertek.

A hely továbbélő szakrális jellegéről még napjainkban is hiedelemszövegek sokasága gyűjthető. A kút környékén még ma is ruhadarabok, rongyok tucatjai vannak fölaggatva a forrást övező kerítésre, valamint arra a vaskeresztre, amit egy Oroszhegyre beköltözött református ember a betegségéből való felépülése emlékére állított. A forrás vizének különleges voltát jelzi, hogy bár a helyszínen zavaros, amikor hazaviszik, nem szagosodik meg, és akár tíz esztendeig is kristálytisztá marad. Az *Urusos-kútról* szóló folklórszövegek többsége csodás gyógyulásokról számol be: főként orbánc és ótvar ellen, valamint szem-bántalmakra tartották/tartják jónak (Magyar 2011 I.: 209–211). Az Urusos-kútnál felaggatott rongyok pedig annak az archaikus rítusnak szívósan továbbélő jelei, miszerint az ott hagyott személyes tárgyak által a gyógyulni vágyó személy a betegséget is eltávolítja magától (vö. Magyar 2018 V.: 291–294).

A hajdani Csíkszék, és azon belül is Felcsík a Székelyföld azon kisrégióinak egyike, ahol Szent László tisztelete az átlagosnál is intenzívebb lehetett – összefüggésben az országhatár, a gyepek közelségével és ott lakóknak a határvédelemben betöltött szerepével. Ez utóbbi funkcióra utalnak az utóbbi száz évben feltárt Szent László-falképciklusok is. Noha a nagykaszoni László-legenda képsora napjainkra már elenyészett (Sebestyén 1935, Magyar 1996a: 183), a sokáig elpusztultnak hitt csikmenasági freskók (3. kép) néhány részlete a közelmúltbeli feltárásoknak köszönhetően újra látható,⁴ és néhány szép fragmentum látható a csíkszentmihályi templom északi falán is (László 1993: 101–102, Magyar 1996a: 183),⁵ továbbá a recens műemléki kutatások falképszondái alapján a László-sorozat előkerülése várható a csikmindszenti templomban is. A csíkszentmihályi ciklus megmaradt részletei a nyugati karzat alatt húzódó üldözés/csata jelenetén kívül a lefejezés jelenetét őrizték meg legépebben, továbbá erősen fragmentális állapotban a pihenés jelenete is beazonosítható. A csikmenasági falképtöredék János Mihály megfigyelése szerint a ciklus egy rendhagyó ikonográfiai részletét tartalmazza: a legyőzött kun megtérése jelül/kegyelemért esedezve a tulajdon szívét ajánlja fel Szent Lászlónak (János 2015, 2017: 2. kép).

3 Közli: Bárh 1996.

4 Huszka József tanulmánya szerint 1868-ban még látható volt a hajó északi falán a kerlési ütközet jelenetsora (Huszka 1890: 347). A restaurálás utáni állapotról: Lángi 2013: 195. Továbbá saját helyszíni vizsgálataink 2018 nyarán.

5 Balogh Jolán e falképrészletet stiláris és motivikus jegyei alapján a rendkívül művészi színvonalú székelyderzsi ciklussal rokonította (Balogh 1943: 34, 48).

A falképciklus által ábrázolt történetnek azonban – több más vidékhez hasonlóan – nincsen nyoma a 19–21. századi folklórgyűjtésekben, Szent László környékbeli mondáiban. Vagy netán mégis, s ha valahol, hát e vidéken igazán a motívumvándorlás, mondai adaptálódás beszédes előfordulására bukkanhatunk? Minden jel szerint ugyanis ösztönzőleg hatott a Báthori-hagyományok kialakulására a székelyföldi Szent László-tisztelet, illetve az oly előszeretettel ábrázolt falképciklus. Már maga a főhős személye is rokonítható volt Lászlóéval, hiszen a Báthori András (Csíkbán és Gyimesben: Endre) fejedelemtől szóló folklórszövegek többsége mint „szent ember”-ről szól róla, lévén, hogy már fejedelemsége előtt is elismert egyházi személy, püspök és bíboros volt. A szent király hagyományköre azonban olyan meghatározó epikus motívumok sorát kölcsönözte a Báthori megöletéséről szóló felcsíki (és gyimesi) szövegeknek (vö. Magyar 1998d: 20–60, 2012: 65–125), melyek többek pusztá hasonlóságnál, s ezáltal egyszersmind a Szent László hagyományok tekintetében is hasznos adalékul szolgálnak. A Szent László-legenda falképciklusát idézi már maga a lefejezés is (ott a negatív hőst végzik ki ekképpen), ám az igazán árulkodó nem ez, hanem a ciklus pihenés-jelenete, amelynek közvetlen mintáját szinte bizonyosan a Szent László-legenda falképciklusából kölcsönözték. A király kerlési kalandját megörökítő freskósorozat csíki emlékei között ismeretes felcsíki is: a csíkszentmihályi templom északi falán felszínre került, már említett fragmentumok. (4. kép) Feltehetőleg azonban Csíkszentdomokoson, illetve a szomszédos falvakban is megfestették a legendát. Szentdomokos mai templomának építéskor a régi – Árpád-kori – szentegyház faragott köveit is felhasználták, s ezek közül több manapság is látható. Így a régi templomot idézi mindkét bejárat és a sekrestye ajtókerete, továbbá egy keresztelőkút és a szenteltvíztartó (Domokos 1989: 105). Az új templom 1795–1802 között épült és 1817-ben szentelték fel, valószínű tehát, hogy még a 18. század végén is látható volt itt a – feltételezett – falképciklus, s annak is a teljesebb, határvidéki változata. A szomszédos Csíkszenttamás egyházát szintén említik egy 1332–1337 közötti dézsmajegyzékben, mely irat jelenleg a Vatikáni Titkos Levéltárban található (Domokos 1989: 102). A templom tornyának romjai még manapság is láthatók a falu határában. Valamivel délebbre a csíkkarcsfalvi templomvárnak manapság már csak a kerítőfala a középkori, a régi épület helyére itt is újat emeltek; valaha azonban e két templomot is díszíthette László király legendáját megörökítő falképsorozat. Miként Csíkrákos ma is álló pompás gótikus templomának északi falán talán máig is megvan, és feltárára vár. Aligha tűnik tehát merész következtetésnek, ha úgy véljük, hogy a két hagyománykör genetikai kapcsolatban áll egymással, motívumok szintjén átfedi egymást: és az sem meglepő, hogy a Báthori-mondakör néhány egyéb motívuma is rokonítható a Szent László-mondákban találhatók (lovát táltosnak mondják, a ló patája nyomot hagy a sziklában, a csíkszentmihályi templomban is ábrázolt pihenés jelenete stb.).

Losteiner Leonárd ferences rendtörténész nyomán Orbán Balázs leírásából tudjuk, hogy a 18. század közepén még népes búcsúkat tartottak a Csíkszépvíztől keletre, a Pogányhavas oldalában, az ún. Kicsi-Pogányhavas tetején, 1200 méter magasan álló Szent László-kápolnánál (5. kép), tehát az épület akkor még biztos, hogy állt (Orbán 1869 II.: 75). Meglévőnek mondja még Benkő József is 1784-ben megjelent, nagyszabású földrajzi művében (Benkő 1999 II.: 218). A kápolna romlása összefüggésbe hozható azzal, hogy az 1840-es években megépülő új országút már elkerülte a Pogányhavast, és mint azt a Moldvába tartó Gegő Elek feljegyezte, már az 1830-as évek közepén is elhanyagolt, romos állapotban volt (Gegő 1838: 11–12), a 20. századra pedig teljesen

széthordták a köveit.⁶ A közeli Széphavas tetején álló Szentlélek-kápolnával együtt e két egyházi épület volt a középkori Székelyföld határa, melyeket a csíksomlyói búcsúra igyekvő moldvai csángók is útba ejtettek (a Gyimesből Csíkba vezető régi országút, az ún. Kabalahágó ugyanis e két kápolna mellett vezetett). A pogányhavas Szent László-kápolna is Szent Lászlónak mint határvédő szentnek a kultuszát erősítette (vö. Magyar 1996b, 1998a: 227–237).

A környékbeli mondák szerint a Pogányhavas arról kapta a nevét, hogy a szent király maga is járt ott, ott harcolt a pogányokkal/a tatárokkal, és a kápolnát is ő építette. Egy 18. századi feljegyzésű mondaváltozat szerint hadi győzelmét követően Szent László a Pogányhavasról a csíksomlyói Salvator-kápolna helyére ugratott, és e kápolna is tőle nyerte az eredetét (Kőváry 1857: 107). A legerjedtebb csíkszépvízi monda a település nevének eredetét tulajdonítja Szent Lászlónak:

„Volt a Pogányhavasan egy kő, ahonnan beugratott. Akkorjában, amikor itt járt, ő nevezte el, mondta a lovának: Ígyál, lovam, ebből a szép vízből! S így lett Szépvíz falu, így kapta a Szépvíz nevet. Onnan, ahonnan elugratott, máig is látszik a lovának a nyoma.” (Magyar 2011 I.: 133.)

A gyimesi Szent László-hagyománykör kialakulására a székelyföldi (elsősorban csíki) folklór hatott a legerősebben, lévén, hogy a csángó telepesek korábbi tradícióikat is magukkal vitték új lakóhelyükre. A Csíkot és Gyimest elválasztó hegygerincen épült két említett egyházi épület (a pogányhavas Szent László-kápolna és a széphavas Szentlélek-kápolna) a határ szakrális voltát szimbolizálta, és egyúttal a határvédő szent királyra emlékeztetett. Ez az oka annak, hogy a pogányhavas kápolna tönkremenetelét követően mind inkább a még a 19. században is álló széphavas kápolnát társították Szent László személyéhez. A középkori hagyományok örökségeként az 1990-es évek eleje óta a gyimesfelsőlaki egyházközség tagjai búcsúval ünneplik meg Szent László napját a középkori romok helyén, ahol a korábbi kultikus tradíciók jegyében 2014-ben új, a környező tájat uraló kőrkápolna épült.

A gyimesfelsőlaki csángók Szent László-mondáinak is e kápolna és környéke volt az elsőszámú helyszíne. A számos szövegváltozatban megörökített történetek szerint a szent király e hegyekben harcolt a pogányokkal, illetve az országra törő idegenekkel. E harcokra emlékeztetnek egyes környező magaslatok (Pogányhavas, Tatár-hegy) elnevezései, valamint a Széphavas keleti oldalán lévő sáncok, melyeket szintén László királytól eredeztetnek. A rendkívül változatos gyimesi Szent László-mondakör szót ejt a király beszélni tudó táltos lováról, arról, hogy ő szilárdította meg a köveket és eresztette le a Csíki-medencét és a Gyimesi-szorost addig borító vizeket, hogy hozzá fűződik a farsangot lezáró húshagyó kedd eredete (Magyar 1998b, 2003: 161–186, 2008: 68–70, 2009: 253–257). A gyimesfelsőlaki mondahagyomány szerint Szent László a széphavas kápolnát is az ellenség feletti győzelme emlékére építette. E kápolna közelében, a Pogányhavas keleti oldalában fakadó *Küpus-kút* is vele kapcsolatos: ő fakasztotta,

6 Vö. a széphavas kápolna népi emlékezetével. Magyar Zoltán, 1996b: 103. A recens (20. század végi) környékbeli szájhagyományban a pogányhavas és széphavas kápolna emléke már többnyire keveredik, legfőképpen azért, mert alapfalai révén a Szentlélek-kápolna alapjai még az ezredfordulón is láthatók voltak, míg a Szent László-kápolna romjait a 20. századra teljesen benőtte az erdő. Ezért aztán írott források hiányában az sem állapítható meg egyértelműen, hogy a szépvízi iparosok kápolnájába, majd megrepedt állapotában a szépvízi iskolába került kicsi harang eredetileg melyik szent épülethez tartozott (Magyar 1996b: 103–104.).

illetve lova lába nyomot hagyott a forrás melletti kőben, mely patkónyom máig is kivehető. (6. kép)

A ma ismert csíki Szent László-mondakör tematikailag számottevően szegényesebb a jelzésszerűen érzékeltetett gyimesi hagyománykörnél. Korántsem biztos azonban, hogy ez kétszáz-háromszáz esztendeje is így volt, utalhatunk itt arra a figyelmen kívül aligha hagyható körülményre, hogy gyimesi völgyek 18–19. századi benépesülésének főként a Csíki-medence volt a kibocsátó területe, s a gyimesi csángó családok többsége felcsíki rekrutációjú. És ebből adódóan mind tájszemléletük, mind pedig történelmi hagyományviláguk az utóbbi kétszáz év folyamán lokalizálódott hagyományelemek dacára is csíki székely tradíció, illetve annak valamelyest archaikusabb változata. A továbbiakban azonban nem ezekre a hol látens, hol nagyon is szembetűnő összefüggésekre kívánjuk felhívni a figyelmet, hanem azokat a népköltészeti adatokat próbáljuk számba venni, melyek a 18–20. századi csíki forrásokban fennmaradtak vagy a recens folklórgyűjtésekből kerültek elő, és helyileg közvetlenül is valamely csíki településhez vagy annak határához köthetők.

Ilyen csíki hagyomány a Szent László-féle vízfakasztás – Kárpát-medence szerte elterjedt – mondája. Többségük lokalizált hagyomány, azaz egy bizonyos – környékbeli – helyhez kötődő tradíció: két pogányhavasi forrás, valamint a Szépvíz-patak forrása, a csíkszentsimoni Aranyos-patak és a csíkszentsimoni Szent László-kútforrás kapcsán egyaránt előfordul. Egyúttal a vonatkozó csíki folklórszövegek nagyfokú tipológiai változatosságról is tanúskodnak. Egy csíkmenasági monda – konkrét helymegjelölés nélkül – az egyházi változatot tartalmazza: az életadó víz Szent László imájára, isteni segítséggel fakad a sziklából.⁷ A pogányhavasi Kúpüs-kútról szóló egyik szépvízi mondában karddal történő vízfakasztásról esik szó.⁸ A szintén pogányhavasi *Szent László kútjáról* Szépvízen többen is úgy tartják, hogy azt még maga Szent László ásta/ásatta.⁹ A csíkszentsimoni *Aranyos-patak* a helyi népi tradíció szerint Szent László lábnymából fakadt.¹⁰ E szövegcsoponton belül külön típust képvisel az a hagyomány, miszerint a forrás (a felcsíki *Szépvíz-patak-forrása*, a csíkszentsimoni *Szent László-kútforrás*) a szent király lovának patája nyomán buggyant ki a földből.¹¹ Az elsőként a nevezett moldvai utazók által említett változat, miszerint bővízű patakká duzzad a Szent László által fakasztott forrás, visszaköszön egy 20. századi gyűjtésű szépvízi folklórszövegben is.¹² A pogányhavasi Kúpüs-kútra reflektáló egyes szépvízi mondaváltozatokban további narratív motívumok is feltűnnek: a Pesty Frigyes-féle helynévtár egyik 1864-ban feljegyzett adata szerint a szent király nem csupán ivott e forrás vizéből, hanem meg is pihent mellette (Csáki-Pál-Antal 2013: 202), mások úgy tudták, hogy a lovát itatta meg belőle.¹³

7 Magyar Zoltán Archívum – a továbbiakban: MZA – 65969. – Magyar Zoltán gyűjtése, 2009.

8 Kriza János Néprajzi Társaság Archívuma – a továbbiakban: KJNTA – 1859-06/16. – Pál Katalin gyűjtése, 2006.

9 KJNTA 1859-06/12., 15. – Pál Katalin gyűjtései, 2006.

10 Forrás: www.lovagkiraly.org/helyszin/286.csikszentsimon/?tab=st-laszlo – Sándor Cecília gyűjtése, 2017.

11 Veszely... 1870: 61–62; forrás: www.lovagkiraly.org/helyszin/286.csikszentsimon/?tab=st-laszlo – Sándor Cecília gyűjtése, 2017.

12 Babeş-Bolyai Egyetem Magyar Intézetének Kézirattára – a továbbiakban: BBE MIK – Á-136a. – Weintraubné D. Gabriella gyűjtése, 1968.

13 BBE MIK Á-136a. – Weintraubné D. Gabriella gyűjtése, 1968; KJNTA 1859-06/16. – Pál Katalin gyűjtése, 2006.

Mint azt már említettük, a felcsiki hagyományoknak, és különösen a szépvízi (pogányhavas) hagyománykörnek alapmotívuma a pogányok elleni harc: Szent László ott, a környező hegyeken harcol a vidéket uraló pogányokkal, és legyőzi őket (Csáki-Pál-Antal 2013: 202, Orbán 1869 II.: 75, Magyar 1998a: 309). A történeti mondák sajátos időkezelését és aktualizáló jellegét mutatja, hogy a legyőzött ellenség gyanánt a történeti források és a néprajzi gyűjtések kunokat, tatárokat, törököket is említenek. A legkorábbi ilyen adatban, Losteiner Leonárd kéziratosa rendi krónikájában (1777) például Szent László ellenfeleként tatárok szerepelnek.¹⁴ Az egyik két évszázaddal később Csíkszentmihályon gyűjtött szövegváltozatban pedig – feltehetőleg az ottani templomban akkortájt feltárt falképciklus hatására – arról esik szó, hogy László párviadalban győzi a pogány sereg vezérét (Gál 2017: 100.). Bizonyára a csíksomlyói kolostor egyházi kisugárzásának tudható be, esetleg valamely vallásos kiadvány ábrázolása a forrása ama göröcsfalvi folklórszövegnek, amely szintén a pogányhavas harcokkal kapcsolatos: Szent László a rózsafüzérét a kardja markolatára tekerve viseli, és ekképpen indul a csatába (Bosnyák 2001: 65).

A Szent László-mondakör felcsiki jellegzetessége a szent király ugratásáról szóló hagyomány. Noha korántsem társtalan motívum, hiszen Mátraverebély-Szentkút és más nevezetes helyek kapcsán is gyakori, szembetűnő a vonatkozó csíki folklórszövegek változatgazdagsága. Népes szövegcsoporthoz tartozik az, hogy a szent király a Pogányhavasról/a Széphavasról/a Nagyerdőnek mondott Tolvajos-hágóról ugrat le lova hátán a Csíki-medencébe. Más hagyományok szerint egyik hegyről a másikra ugrat a lovával,¹⁵ amely lóról a gyimesi folklórszövegek széleskörűen megőrizték azt is, hogy különleges tulajdonságokkal bíró ló: táltos paripa, aki emberi nyelven is ért és beszél, tanácsokkal segíti a gazdáját (Magyar 1998b: 200–201, 2003: 169–175).

A sziklában látható nyomok motívuma Gyimesben és a gyimesi folklórszövegekben a történeti hősök közül elsősorban Szent Lászlóval összefüggésben fordul elő: a hárompataki Magyarcsüvés és Kostekek határában lovának patkónyomát tartják számon, a Bükkhavas pataka forrásvidékén magasodó impozáns szikla, a Bagolykő oldalában pedig a szent király ülepének és két talpának a nyoma maradt meg a hagyomány szerint kőben. Az itteni csángó mondaszövegek szerint Szent László serege a Bagolykő alatt csapott össze az ellenséggel, és a legendás király e sziklára letelepedve figyelte a völgyben zajló ütközetet (Magyar 2003: 167). A sziklában csodás módon megmaradó nyom mint narratív motívum, a csíki Szent László-mondákban is széleskörűen elterjedt. A csíkszentsimoni Aranyos-pusztáján egy kőben a szent király lábnyomát tartják számon a környékeliek.¹⁶ Sokkal gyakoribb – és helyi redakciók sora által képviselt – az a változat, miszerint Szent László lovának patkónyoma maradt fenn egy kőben. A pogányhavas Szent László-kápolna melletti sziklában látható nyomról már Losteiner Leonárd, majd a régi országúton Moldva felé tartó Gegő Elek is megemlékezett (Gegő 1838: 12).¹⁷ A Pogányhavas túlsó oldalán fakadó Kúpös-kútnál látható patkónyomos kőről pedig ugyanezt tartja egy recens szépvízi szövegben¹⁸ kívül az utóbbi két évtized

14 MZA 47609. A Csíki Székely Múzeumban őrzött másolat alapján.

15 A Szent László általi ugratásra vonatkozó legkorábbi feljegyzések: Kőváry 1857: 107, Orbán 1869 II.: 75, Endes 1938: 25.

16 Forrás: www.lovagkiraly.org/helyszin/286.csikszentsimon/?tab=st-laszlo – Sándor Cecília gyűjtése, 2017.

17 Mint Gegő írja, csíki kocsisa mutatta neki e patkónyomos követ.

18 KJNTA 1859-06/15. – Pál Katalin gyűjtése, 2006.

gyimesi (gyimesfelsőlóki) folklórgyűjtéseinek tömege (Magyar 1998b: 198–199, 2003: 164–166, 2008: 139–140).¹⁹ Szent László lovának patkónyomát említik Felcsíkban a csikrákosi Porgyos, valamint az ugyancsak a csikrákosi határban található Kata mezeje kapcsán is (Gál–Molnár 1999: 90, Gál 2017: 17, 157–158), Alcsíkban pedig a csikszentimrei/csikszentsimoni határban lévő, és már a nevében is beszédes *Szent László kövével* összefüggésben.²⁰

A sziklában látható nyomok hagyománykörének sok tekintetben társtalan emléke tűnik fel (7. kép) a Pesty-féle helynévtár 1864-es feljegyzéseiben (szépvízi adatközlők nyomán):

„Pogány havas, melyet a pogány törökök elleni álló helyről használták a székelyek. Szent László, azon havasi nyak melyen Szent László ős Apostoli királyunk Lovának 2 hátulsó lábanyoma és vizeles helye egy megmozdíthatatlan és vassal vághatatlan kőbe látható jelenleg is a holis a nevezett király tiszteletére régi időben kápolna állott melynek romjai mostan is láthatók.” (Magyar 1998b: 198, Csáki–Pál-Antal 2013: 202.)

Hogy a fenti unikális idézet mégsem teljesen társtalan, arra ezúttal is egy gyimesi csángó folklórgyűjtés figyelmeztet, egy 1991-ben a gyimesfelsőlóki Ciherek patakán gyűjtött szövegben ugyanis – e 19. századi kéziratos forrástól értelemszerűen függetlenül – ugyancsak szó esik a pogányhavasi szikla kapcsán a szent király lovának vizelesnyomáról (Gál 2017: 133). S ha már e témakör rendhagyó motívumairól esik szó, itt említendő az alcsíki Szent László köve kapcsán az az adat is, miszerint az 1990-es években még egyes csikszentimreiek úgy tudták, hogy ott Szent László vékájának bemélyülése is felismerhető volt, abban mérte ugyanis a szent király az aranyait.²¹

Szépvíz már említett névmagyarázó mondáját (8. kép) vidékszerzte Szent László kapcsán ismerik, még napjainkban is széleskörűen része a szájhagyománynak, továbbá megjelenik a különféle Hargita megyei ismeretterjesztő, honismereti, turisztikai kiadványokban, és honlapokon is feltüntetik.²² Legkorábbi említése e mondának is Pesty Frigyes 1864-es kéziratos helynévtára (Csáki–Pál-Antal 2013: 201) a vonatkozó tradíciók azonban akár évszázadokkal korábbra is datálhatók. Szépvíz, Csikszentmiklós és a szomszédos települések esetében bizonyára elválaszthatatlan a Szent Lászlóról szóló mondák helyi megszokasodása a pogányhavasi kápolna eredetétől, amelynek a datálását illően még nincsen tudományos konszenzus, bár a közelmúltbeli feltárás eredményeképpen a régészek 17. századi építését valószínűsítik (Botár 2010: 20).²³ Visconti olasz hadmérnök egy 1699-ből származó feljegyzése arra utal, hogy az épület akkor már állt, ugyanis Visconti térképén a Pogányhavas *Szent László hegye* (*Mons Sz: Ladislaus*) néven említették.²⁴ A pogányhavasi Szent László-kápolna (valamint a széphavasi Szentlélek-kápolna) szerepel Lipszky János 1806-ból származó térképén is, és hogy az idők folyamán mindkét egyházi épület beépült a környékbeli nép vallásos hagyományvilágába,

19 A nevezett forrás és a patkónyomos kő fotója látható az utóbbi kötet képmellékletében.

20 MZA 46469. – Csomortáni Magdolna közlése, 1996; forrás: www.lovagkiraly.org/helyszin/286.csikszentsimon/?tab=st-laszlo – Sándor Cecília gyűjtése, 2017.

21 MZA 46469. – Csomortáni Magdolna közlése, 1996.

22 Például: www.legendarium.ro/csikszepviz. E hagyományokkal függ össze Szent László király 2009-ben a község központjában felállított bronzszobra is (BocsKay Tibor szobrászművész alkotása).

23 A szerző részletesen foglalkozik a Szent László-kápolna és a közeli széphavasi Szentlélek-kápolna eredettörténetével, a vonatkozó forrásokat számba véve: Botár 2013: 250–253.

24 A térképet közli: Visconti 2000 (1699). Első kiadása 1699-ben jelent meg Nagyszébenben.

arra a már Losteiner Leonárd és Orbán Balázs által említett búcsújáró hagyományok emlékéen kívül a recens népköltészeti adatok is utalnak. A Pesty-féle helynévtár és Orbán Balázs feljegyzései szerint hadi győzelme emlékére emeltette a nevére keresztelt pogányhavasi kápolnát Szent Lászlót, és e háborút lezáró mozzanatot a széphavasi kápolna kapcsán is hangsúlyos motívum (vö. Magyar 1996b: 101–103).²⁵ Egy invariáns mondaszöveg szerint a hely szépségére tekintettel ő építette a szépvízi római katolikus plébániatemplomot is.²⁶ Szent László tiszteletére szentelt kápolna a Pesty-féle helynévtár adatai szerint valaha létezett Csíkszentsimonban/Csíkszentsimon határában is (Csáki–Pál-Antal 2013: 78), kapcsolódási pontot kínálva a már ismertetett alcsíki folklórhagyományokhoz is, melyek túlnyomórészt e településhez kapcsolódnak, e község környékére összpontosulnak.

A magyar történeti mondák típus- és motívumindexében további számos olyan folklórszöveget regisztráltunk (Magyar 2018 IIa.: 103–188), melyeknek bővebb kifejtésére e tanulmány keretein belül nincsen mód. Noha a holtából visszatérő Szent Lászlóról szóló, a Névtelen Minorita által feljegyzett 14. századi mondának a szájhagyományban kontinuus továbbélése nem bizonyítható, a 20. századi folklórgyűjtések regisztrálták e narratívum ismeretét is a csíki (és gyimesi) népi kultúrában. Aligha függetleníthetően Arany János 1853-ban íródott versétől,²⁷ amely utóbb különféle átdolgozásokban az elemi iskolás tankönyvekbe is átkerült. A tatárok ellen csatázó székelyek megsegítésére megjelenő lovagkirály mondáját már Székely László is feljegyezte a felcsíki folklórból,²⁸ hasonlóképpen e sorok írójához, aki az alábbi szövegváltozatát rögzítette 1995-ben Csíkszentdomokoson:

„Annyit tudok Szent Lászlóról, hogy öreg tátám mondta, Hogy Szent Lászlónak a szobra a templomból – mert lovon vót a szobor – a templomból elment, s legyőzte a törököket, úgy lehet. Nem tudom, törökök vótak vagy mik. Legyőzte a szobor a törököket. Reggel, amikor bément a templomba, bé a harangozó, a szobor véres, csatakos vót. Szent László király Szent István király után vót.” (Magyar 1998a: 49, 2011 I.: 133.)

(9. kép)

SZAKIRODALOM ÉS FORRÁSOK

Balogh Jolán

1943 *Márton és György kolozsvári szobrászok*. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 71.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

Bárth János

1996 „Úrusos kút” és Szent László hagyomány Oroszhegyen. *Ethnographia* CVII. (1–2) 73–74.

Benkő József

1999 *Transsilvania specialis. Erdély földje és népe* I– II. Fordította, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közzéteszi Szabó György. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár.

Bosnyák Sándor

2001 *1100 történeti monda*. (Folklór Archívum, 20.) MTA Néprajzi Kutatóintézete, Budapest.

²⁵ Egy szépvízi mondaszöveg szerint a széphavasi kápolna környékén valaha éjjelente angyali énekszót lehetett hallani (Gál–Molnár 1999: 63).

²⁶ KJNTA 1859-06/16. – Pál Katalin gyűjtése, 2006.

²⁷ Kritikai kiadása: Voinovich s.a.r. 1851: 204–207.

²⁸ MZA 46637.

Botár István

2010 Csíkszépvíz havasi kápolná. In: Kelemen Imola (főszerk.): *Csíki Székely Múzeum Évkönyve*. Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda, 19–30.

2013 *A csíki-medence középkori településtörténete* I. Doktori disszertáció. ELTE, Budapest.

Cauwenberg, Étienne van

1927 *Les Pelerinages expiatoires et judiciaires*. Louvain.

Csáki Árpád – Pál-Antal Sándor

2013 *Pesty Frigyes helynévgyűjteménye 1864–1865. Székelyföld és térsége* II. *Hargita megye*. Országos Széchényi Könyvtár–Székely Nemzeti Múzeum, Budapest–Sepsiszentgyörgy.

Domokos Pál Péter

1989 *Rendületlenül. Márton Áron Erdély püspöke*. Szerkesztette Hídvégi Máté. Eötvös Kiadó–Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest.

Endes Miklós

1938 *Csik-, Gyergyó- és Kászon-székek (Csík megye) földjének és népének története 1918-ig*. Magánkiadás, Budapest.

Gál Péter József

2017 *Szent László. Magyarországnak édes oltalma*. Kairosz Kiadó, Budapest.

Gál Péter József – Molnár V. József

1999 *Idvezlő, kegyelmes Szent László király, Magyarországnak édes oltalma*. Örökség Könyvműhely, Budapest.

Gegő Elek

1838 *A moldvai magyar telepekről*. Állami Könyvterjesztő Vállat, Budán.

Huszka József

1890 A csikmenasági templom falfestményei. *Archaeologiai Értesítő*. 347–348.

Jánó Mihály

2015 A szív felajánlása – a kun szokatlan gesztusa a Szent László-legenda falképciklusában. In: Egyed Emese – Bogdándi Zsolt – Weisz Attila (szerk.): *Certamen II. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 365–376.

2017 A kilyéni Szent László-legenda falképciklus egyik sajátos ábrázolása. *Keresztény Szó* 28. (6) 21–22.

Kőváry László

1857 *Száz történelmi rege*. Ev. Ref. Tanoda Nyomda, Kolozsvár.

Lángi József

2013 Szent László ábrázolásairól. In: Bajusz István – Benkő Elek – Emödi Tamás – Kovács András – László Attila (szerk.): *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából 2011–2012*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 191–208.

László Gyula

1993 *A Szent László-legenda középkori falképei*. (Tájak–Korok–Múzeumok Könyvtára, 4.) Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület, Budapest.

Magyar Zoltán

1996a „*Keresztény lovagoknak oszlopa*”. *Szent László a magyar kultúrtörténetben*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

1996b A széphavasi Szent László-kápolna és búcsújáró hely. *Néprajzi Látóhatár* V (1–2). 99–105.

1998a *Szent László a magyar néphagyományban*. Osiris Kiadó, Budapest.

1998b Szent László alakja a gyimesi csángók szóhagyományában. In: Pozsony Ferenc (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 6. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 190–218.

1998c A „húshagyt”. Adalékok egy csángó Szent László-mondához *Ethnographia* CIX. (1) 205–213.

1998d *Báthori Endre alakja az erdélyi néphagyományban*. Stúdium Kiadó, Kolozsvár.

2003 *A csángók mondavilága. Gyimesi csángó népmondák*. (Magyar Népköltészet Tára, III.) Balassi Kiadó, Budapest.

2004 *Kalotaszegi népmondák*. (Magyar Népköltészet Tára, V.) Balassi Kiadó, Budapest.

2008 *Így beszéltek Farkasok patakán. Tankó Fülöp Gyugyu története*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

- 2009 *Csinódi népköltészet. Az Úz-völgyi csángók folklórhagyománya*. (Magyar Népköltészet Tára, IX.) Balassi Kiadó, Budapest.
- 2011 *Erdélyi népmondák I–II*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.
- 2012 *A híres Báthoriak. Történelmi emlékek és folklórhagyományok*. Kairosz Kiadó, Budapest.
- 2017 *Észak-erdélyi Szent László-hagyományok. Szent László király és a kerlési ütközet a Sajó-völgyi nép emlékezetében. Keresztény Szó* 28. (6) 12–16.
- 2018 *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex I–XI*. Kairosz Kiadó, Budapest.
- Orbán Balázs
1868–1873 *Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismeii szempontból I–VI*. Tettey Nándor és Társa bizománya, Pest–Budapest.
- Sántha Attila
2013 *Hamisítvány-e csíki székely krónika? Székelyföld XVII*. (9) 87–139, (10) 76–114, (11) 43–62 (12) 111–146.
- Sebestyén József
1935 *A Nagykászoni templom. Székely Újság*. IX. 8.
- Szádeczky Lajos
1905 *A Csíki Székely Krónika*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- Székely Mihály
1818 *Ns. Székely Nemzet Constitutioja*. H. n.
- Temesvári Pelbárt [Pelbartus de Temeswar]
1499 *Pomerium sermonum de sanctis*. Hagenau.
- Veszely...
1870 *Veszely, Imets és Kovács utazása Moldva-Oláhhonban 1868*. Imreh Nyomda, Maros-Vásárhelyt.
- Visconti, Morando
2002 *Mappa della Transilvania, e Provintie contigue nella qualesi vedani li confini dell' Ongaria, e li Campam...* [Reprint.] Cartographia, Budapest.
- Voinovich Géza (s.a.r.)
1851 *Arany János összes művei I. Kisebb költemények*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Vőő Gabriella
1992a *Szent László-legendák a Tordai-hasadék környékének magyar népi kultúrájában. Erdélyi Múzeum* LIV. (1–4) 66–71.
1992b *Természet – mitológia – kulturális szimbólum. A Tordai-hasadék mitológiája. Ethnographia* 103. 177–206.

TRADIȚII LEGATE DE REGELE SFÂNTU LADISLAU ÎN REGIUNEA CIUC

Studiul de față urmărește cercetarea tradițiilor populare legate de cel mai popular sfânt al Ungariei medievale, regele cavaler Sfântu Ladislau (1077–1095). În secolele Evului Mediu acest rege a fost venerat drept sfântul păzitor al popoarelor ce păzeau granițele regatului. În acele regiuni cultul său a avut o importanță deosebită. Autorul prezintă pe rând acele locații de cult din Ținutul Secuiesc, unde tradițiile și legendele legate de Sfântu Ladislau încă există în secolele XIX–XXI, focusând în special pe regiunea Ciuc, la poalele Carpaților Orientali, pe linia fostelor hotare estice ale Regatului Ungariei, unde încă se regăsește amintirea regelui sfânt pe picturile murale ale bisericilor, sub forma unor izvoare, urme în stâncă sau toponime.

FOLKLORE TRADITIONS OF KING SAINT LADISLAS IN THE CIUC BASIN

This study presents the folklore traditions of King Saint Ladislau (1077–1095), who was the most popular saint (knight saint) in the historical Hungary. Saint Ladislau was venerated in the Middle Ages in Transylvania (mostly by Szeklers) as a patron saint. In these regions his cult was outstand-

ing. The author analyses the places of cult in Szeklerland, where the Saint Ladislav legends and pilgrimage traditions were still alive in the 19th–21st centuries. In the Ciuc Basin, which lies at the Eastern border of historical Hungary, at the feet of the Carpathian Mountains, church frescos, saint wells, imprints in stone, place names perpetuate the memory of the holy king.

KÉPEK

1. A pihenés jelenete a Szent László-legenda székelyderzsi falképciklusában
(Magyar Zoltán fotója, 2010)

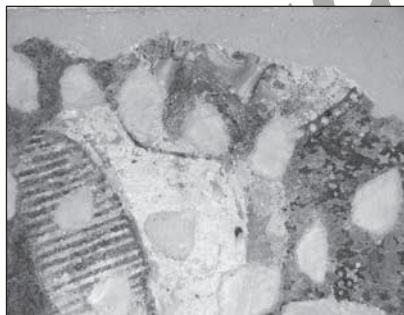

2. Fákra aggatott fogadalmi rongyok az Oroszhegy határában lévő Urusos-kútnál
(Magyar Zoltán fotója, 2009)

3. A birkózás és a lefejezés jelenetének fragmentumai
a Szent László-legenda csíkmenasági falképciklusából
(Magyar Zoltán fotója, 2017)

4. Szent László portréja a Szent
László-legenda csíkszentmihályi
falképciklusából (Magyar Zoltán fotója,
2008)

5. A Szent László-kápolna alapfalai a Kicsi-Pogányhavas tetején (Magyar Zoltán fotója, 2018)

6. A Küpus-kút és Szent László lovának patkónyoma a Pogányhavas oldalában

7. A Szent László köve a pogányhavasi Szent László-kápolna közelében, a régi országút mellett
(Magyar Zoltán fotója, 2018)

8. Szent László szobra Szépvíz központjában (Magyar Zoltán fotója, 2009)

9. A Szent László-tárnics a Csíki-havasokban (Csörgő Anna Mária fotója, 2011)